

S. XIII). No ha existit un verb **tristar*: mal separat se'n *tristava* (amb mala sintaxi) per «Del seu pecat mortal en què era no s'entristava» (el mot ben conegut) en l'ed. de l'*Arbre de Sciència* II, 405. *Tristejar*.

Tristesa [DTO. 1647, però ja hi ha un cas de *tristesa* en els *Eiximplis* del rec. Aguiló I, 108]; «Astre benigne de la nit callada, / de mes *tristeses* consolant figura, / de mes vetllades única templança, / pàlida lluna!», romàntic però no inepte ni trivial apòstrofe del precursor de la Renaix. Ramon López Soler, a. 1820 (Montoliu, *BCAribau*, p. 187); «les paraules que 's diuen són paraules / de punyidora y funeral *tristeses*: / —Adéu —diu ell— esposa de ma vida / ---», *Canigó* x, 32. «Quan --- apareix la interrogació d'un 'i després? --- un vel de *tristeses* embolca els nostres goigs més purs ---: el triomf de tot feixisme és origen de *tristeses* mortal», Coromines (1934, *O. C.*, 1239a35, b29). La *tristèa* (Horta Val.) o *tristèza* (Vinaròs, 1961), de la *taronja*, ha estat un gam o flagell, que ha afectat darrerament la producció dels tarongers valencians [c. 1955 ---]: no fa malbé el fruit però en rebaixa el valor: es creu que és degut només a haver espletat massa la terra (*pom i repom* i ---).

En la història de la llengua aquest abstracte ha tingut diversos concurrents, el més robust i perenne *tristor* [1305]: «cridarà lo poble contra ells: —Malahits siats, fills de *tristor*», Arn. de Vilanova, a. 1305 (*Confessió de Bna.*, NCL. I, 129.6). «*Tristor* refreda e afeblex lo cors --- estreny lo cor e entenebra los espiritz, e ls engroseex», Arn. de Vilanova-BSarriera (NCL. II, 133.3). «Aquell prior se sentia *tristor* entrar en sa ànima», Llull, *Merav.* III, 39.

Després: «cor havia pietat de Boeci---ne gità ço que li donava rahó de *tristor*», Genebreda (*Boeci*, p. 21); «esperança d'aconseguir la glòria eternal m'aconsola; 35 e *tristor*, com ja no hi són, me puny continuament», «volguí retornar en infern per cobrar aquella: set dies estiguí a la porta, sens menjar e beure, en los quals *tristor* e làgremes foren tan solament mon aliment e sustentació», BMetge (*Somni* II, NCL., 67.8; III, 93.25; i encara: 88.16). «Las ninetas ploran - ploran de *tristó* / perquè 'N Serrallonga - és a la presó», c. 1650 [cf. 1640-50, data de la comèdia de Coello], *Romllo*. (MilàF, ja en l'ed. de 1853, n. 42).

També *tristura*, sinònim antic i poètic de to més lli- 45 terari, que alterna amb l'altre ja en Jordi de St. Jordi: «Desert --- / en estrany loc y en estrany' encontrada, / luny de tot bé, fart d'enuig e *tristor*, / ma voluntat e pensa, cativada / --- / eu ai vist temps que no-m plasia res, / ara-m content d'açò que-m fa *tristura*, / e los 50 grillons, leuger, ara preu més / qu'en lo passat la bella brodadura». I tingué des de llavors persistent favor literari fins a les albes de la Renaix.: «Baix en l'infern, ab so de dolça lira, / Orfeu trobà pietat en sa *tristura*», Pere Serafi, mj. S. XVI; «fins de ton cor un cel en mas *tristuras*», Rubió i Ors (*Gutenberg*). *Tristícia*, en fi, tingué ampli prestigi prosaics des de Llull fins al S. XVII (en què encara el DTO. el dóna com a forma modèlica): «Molt era la regina en gran *tristícia* com no podia haver infants ---». «*Entristà's* Temor de 60

aquelles paraules, e maravellà's Amor de la *tristícia* de Temor; Amor demanà a Temor per què stava *trista* ---», Llull (*Merav.*, Ag. I, 53.8s.). En la trad. del *Decam.* el plural *tristícies* pren el sentit de 'actes deploables i vergonyosos' (trad. it. *stranezze*: VII, § 9, 429.4). *Tristoria* (?), *AlcM. Tristoi*.

Entristar-se és sobretot la forma de Llull, que se'n serveix sovint (veg. ja supra): «ell sentí *entristar* la sua ànima, que hac consciència dels falliments que feya», *Merav.* (Ag. I, 108=NCL. I, 150), sintagma en el qual el cat. suprimeix el pron. refl., però s'ha de mirar com a refl. més que no com a intr.; «adoncs *entristà's* en son coratge, e plorà longament» (*Merav.*, NCL. III, 20); també en *Blanq.* I, 144.25. Més tard es generalitza en 3.ª conjugació: «No us deveu de res *entrestir* —dix la Reyna— per molts mals que seguir vos puguen, car aquí mostrareu més la vertut», «ne tampoc no-s deu *entrestir* si guarda les grans honors e la divina magnificència que ha en si», JoMartorell (Ag. I, 186; II, 162); i com a participi: «plagueren al *entrestit* rey les avisades paraules del hermità», id. (I, 35).

Modernament, però, s'ha restituit la -i-. I ho trobem també com a tr.: «La posta de sol no havia lograt *entristir-lo*», NÖller (*Pap.*, 206). *Entristiment*; *entristidor*; *entrist* (?); *desentristir*. Rars en cat.: *atristar*; *atristir*; *contristar*; *contristació*; *contristatiu*; *contristejar*; *contristícia*.

¹ Cito, a títol de curiositat, una excepció única que conec, en un romanç que sembla dels antics: «aquí 'stà la comtessa - la viuda bella y *trist*, / ya la n'ha robadeta - el comte Don Galí / --- / Ara estaràs contenta - viudeta bella y *trist*, - ara que tens la testa - del comte don Galí», *Romllo*. (MilàF, 222.1, 222.20: hi faig alguna lleu esmena, però que no afecta la qüestió). És deu haver de mirar com a forma artificial, a manera de calc poètic, tant o més que del llatí, del romancer castellà.

Trit adj. i subst. m., *trida*, V. *triturar*

TRITLLEJAR, junt amb les seves variants TRITLLAR i TRILLOLAR, i igual que les formes occitanes *trignoulà*, *trillounà*, *trignoulejà*, provenen d'un derivat *TRINIONARE tret del ll. TRINIO, -IONES, nom d'un aparell consistent en un joc de tres campanes (derivat del ll. TRINI 'de tres en tres'), tal com el sinònim fr. *carillonner* prové de *carillon*, ll. QUATERNIONEM 'joc de quatre campanes'; tant en cat. i occità, com en francès, hi hagué dissimilació de *n-m* en *l-n*; i és probable que *trillejar* surti de *trinllejar* < *triny(o)llejar*. □ 1.ª doc.: *trillejar*, Lab. 1864; *tocar a trillo*, S. XVII.

«*Trillejar*: repicar, se diu de les campanes», Lab. 1864; «Les campanes voltejaven per si matexes y *trillejaven*» cita el DAg. d'un text de Banyoles que crec és princ. S. XIX. En una de les Tragèdies de Víctor Balaguer (a. 1876): «Al cel s'aixega l'oració cristiana, / al *trillejar* somort de la campana»; «En sortint de l'església, ella volia fer bracet, anar davant de la comitiva --- la mainada crida --- amb el desori d'un vol de